

מים מבור בית לחם אשר בשער

"וירדו שלוש מהשלשים ראש ויבואו אל קציר אל דוד אל מערת עדולם, וחזית פלישתים חונה בעמק רפאים. ודוד אז במצודה, ומצב פלישתים אז בית לחם. ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער. ויבקעו שלשת הגבורים במחנה פלישתים וישאו ויביאו אל דוד ולא אבה לשתותם, ויטן אותם לה' ויאמר: חלילה לי ה' מעשותי זאת, הדם האנשים ההולכים בנפשותם, ולא אבה לשתותם, אלה עשו שלשת הגבורים". (שמואל ב כג יג-יז).

פרשת בור בית לחם, מצויה בשולי המקורות העוסקים בהרחבה במסרת חייו של דוד המלך. נספחת היא כבדרך אגב לרשימת גבוריו של דוד הנתונה בסוף שמואל ב ולפיכך עוברים אנו דרך כלל ברפרוף על פרשיה זו ואיננו שמים לבנו לקוים המשורטטים אגב מהלכה להארת דמותו של דוד וגבוריו.

בפס' יד שומעים אנו על מקום מושבו של דוד במצודה. קשה לדעת אל נכון היכן מקומה של המצודה בה מתרחש המעשה. אפשר שסמוכה היא למערת עדולם הנזכרת בפסוק הקודם כמקום התקבצות הגבורים, ואפשר שיש כאן הד לתקופה מאוחרת הרבה, והמצודה הינה מצודת דוד או מצודת ציון בירושלים הקדומה.

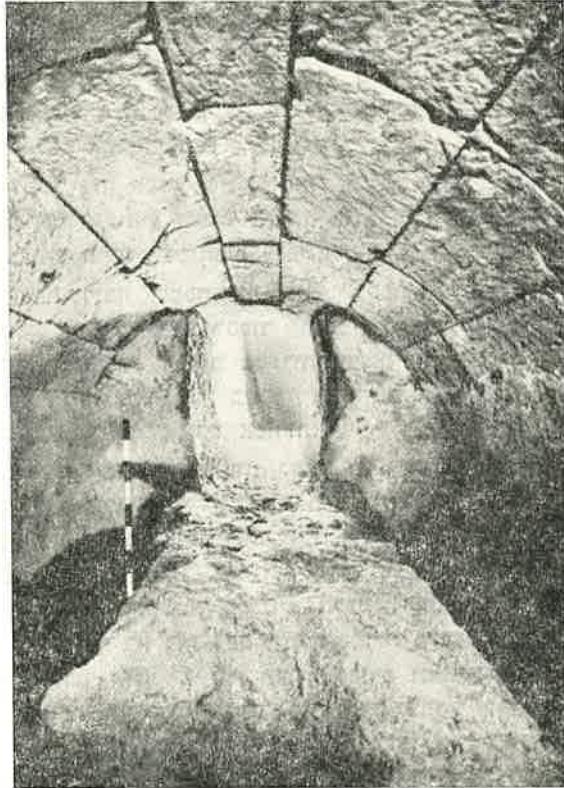
סמוכין לדעה זו האחרונה ניתן למצא בהקבלה בין הפסוקים שלפנינו לפסוקים בשמואל ב פרק ה.

"וישב דוד במצודה ויקרא לה עיר דוד... וישמעו פלישתים כי משחו את דוד למלך על ישראל ויעלו כל פלישתים לבקש את דוד וישמעו וירד אל המצודה ופלישתים באו וינטשו בעמק רפאים..."

סמוכין כאמור יש כאן, אך הכרע גמור קשה למצוא בהקבלה זו אלא אם נאמר שחלקו הראשון של פס' יג נפרד מחלקו השני והכתובים עוברים בחטף על פני מאורעות שונים שתחום שנים מפריד ביניהם.

בין כך ובין כך, עולה מאליה התמיהה וכי בסביבות עדולם או בסמוך למצודת ציון אין מים עד שיש להרחיק נדוד לבור בית לחם אשר בשער? הן לשני המקומות יש מקורות מים סמוכים: בארות עדולם מזה ומעין הגיחון מזה? ועוד תמוהה לנו לשונו של דוד "מי ישקני מים..." לא הורגלנו לראות בדוד שליט קפריזי התובע מאנשיו למלא תאוותו בלשון מתחננת מעין זו שבספור שלפנינו? ... (ומה בדבר צמאונם הם גופם?).

"מי ישקני מים מבור בית לחם"

קימור בנוי של אמת-המים שבמפלס הגבוה,
המובילה מים מבית לחם לירושלים

דומה שהפתרון למשמעותה האמיתית של הפרשה טמון בציון מקום המים אליהם משתוקק דוד "מים מבור בית לחם אשר בשער". בית לחם אינה לגבי דוד, שם ישוב בעלמא. עיר מולדתו היא בה מעוגנים נופי ילדותו ורשומם טבוע בנפשו כנפשו של כל אדם אשר "אינו אלא תבנית נוף מולדתו".

חנן פורת

כרועה את צאן אביו היה דוד יוצא עם שחר ושב לעת ערב בשערי העיר. היטב חקוקים בזכרונו הרגעים היפים בהם שתה לרוויה והשקה את הצאן עם עברו בבור בית לחם אשר בשער. (אפשר שהיה מקום זה אף נקודת מפגש בעיר כמקובל באותם הימים. — ראה בבראשית כד — לעת ערב לעת צאת השואבות — והיה במגע עם בור בית לחם, ציון למפגש עם רעים וידידים מן העיר). הבור צף ועולה בזכרונו של דוד, בשעת צמאנו במצודה, ומאליה מתפרצת מפיו משאלת לב שאין בה תביעה קונקרטיה כלפי מישוהו "מי יתנני מים מבור בית לחם אשר בשער".

שלושת גבוריו של דוד אפשר שידעו שאין בדבריו אלא בטוי להלך נפש ולא פקודה מחייבת אבל עז היה רצונם להוכיח כי בכוחם להגשים אף את משאלות הלב הכמוסות, והם בוקעים ושואבים בנפשם מים מן הבור.

אך נקודה נוספת דומה שמסתתרת מאחורי ספור זה והיא שזורה ושלוכה בראשונה. הפסוק מדגיש כרקע לספור "ומצב פלישתים אז בית לחם". לאמור בית לחם בידי זרים היא. היושב במערות עדולם או במצודה בציון זוכר את צמאנו את "בור בית לחם אשר בשער" ועמו את העיר כולה אשר בה "מצב פלישתים" והוא עומד מנגד וידין אסורות.

במשאלה "מי יתנני מים מבור בית לחם"... מקופלים הכסופים לבוא בעיר הזאת האהובה ככן חורין לפקד את בית האב שנעזב (המשפחה כולה ירדה זה מכבר למערות עדולם ומשם למואב) ללכת משער אל שער ולשתות בפשטות כשבכבר הימים מים מן הבור הזכור מילדות. מעשה הגבורים בא לענות על כסופיו של דוד בעצם המעשה מכריזים הללו כי הארץ כולה לנו היא ולא יבצר מעמנו להגיע אף לא בית לחם חרף משמרות פלישתים, לשאב מים כאווה נפשנו ולהביאם לדוד. אכן יש כאן מעשה גבורה ומשוקעים בו להט ומסירות לאידיאל של חירות, אך דוד בנסכו את המים מבקש לקבוע באזני חייליו ובאזנו אנו מעבר למרחק הדורות כי מסירות נפש שאין בה הישג ריאלי של שחרור עם ומולדת אינה ראוי ואין בה ערך אלא למען אידיאל אחד בלבד "קדוש השם".

...ולא אבה דוד לשתותם ויטן אותם לה'.

הרבה תחושת הזדהות עם המית לבו של דוד המקופלת בפרשה, יכולנו לחוש מבשרנו — אנו בני כפר עציון (ולא רק אנו...) בעמדנו בהרי ירושלים לפני מלחמת ששת הימים, צופים לעבר אותה כברת ארץ קטנה "בדרך אפרת היא בית לחם". לבנו יוצא אל בורות המים ואל השבילים והאילנות הזכורים מילדות. עומדים זומם ורואים ובלב מנקרת ההכרה "כי מנגד תראה את הארץ שמה לא תבוא".

מים מבור בית לחם

עכשיו שזכינו לשוב ולבנות כאן את ביתנו מכח הכסופים הללו, יתן ה' ויהא בנו כח לזכר היטב את הגבורים אשר שאבו לנו במקום הזה, מים בנפשם מן הבור. ולדעת כי הדם שניגר כאן בתש"ח נסך לא רק למעננו אלא אף למען קדוש שמו יתברך ומכוח אותה מסירות נפש זכינו אף אנו לשוב לכאן.

בטוי לקשר הזה בין גבוריו של דוד לבין האנשים אשר לחמו באותה כברת ארץ בתש"ח מצאתי בשירה היפה והנוגע ללב של רחל נגב דומה שבו ראוי לסיים ולאחריו דומיה תהילה.

ה חו ב / רחל נגב

אליו! עזור לי לזכור מה-	בשנת תש"ח נתנו לי הבחורים
נתנו לי הבחורים בתש"ח	בית ושדה
לא לשכוח איך	שי
שאבו לי מים בנפשם	אז הרמתי כל חיי משאת
מן הבור	כל חיי אמרתי אז
איך שאבו לי בדמם ואני שתיתי	לתת.
ואחי — —	
לעולם לא אוכל לשלם	איני יכולה להחזיר את החוב
את החוב.	משנה לשנה גדל הוני לבלי הכר,
א־לוהים תן להם אתה מאוצרך.	משנה לשנה אני עניה
הטוב	יותר ויותר
לבחורים אשר מתחת לאבנים	עניה עד כאב
הלבנות.	עניה עד חרפה.